

משרד החינוך

סוג הבחינה : בגרות, שאלון מפמ"ר בית ספרי

מועד הבחינה : קיץ תשפ"ג, 2023

מספר השאלון : 075-284

הבנה, הבעה ולשון

לעולים חדשים

הוראות לנבחן**א. משך הבחינה :** חלק א' : פרקים א' ב' ג' – שלוש שעות

חלק ב' : פרק ד' – שעה וחצי

ב. מבנה השאלון ומפתח הערכה : בשאלון זה ארבעה פרקים :**חלק א' משמש 70% מהציון הסופי – חובה** לכלל בתי הספר.

50 נקודות		ציר אורייני הבנה והבעה :
50 נקודות	30 נקודות -	פרק א' – הבנת הנקרא
	20 נקודות -	כתיבה ממזגת
50 נקודות		ציר לשוני
50 נקודות	20 נקודות -	פרק ב' – תחביר
		פרק ג' – שם המספר ומערכת הצורות :
	6 נקודות -	שם המספר
	24 נקודות -	פועל, שם ומילות יחס
100 נקודות		סה"כ :

חלק ב' משמש 30% מהציון הסופי – חובה לבתי ספר ללא הכרה בציון שנתי או שבחרו בבחינה במקום תלקיט.

פרק ד' – הבעה, הבנה, תחביר ומערכת הצורות – 100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש : אין.**ד. הוראות מיוחדות :**

(1) יש לענות על כל השאלות בגוף השאלון לפי ההוראות.

(2) יש להקפיד על כתב ברור, פיסוק הגיוני ושמירה על כללי הדקדוק.

(3) אין להשתמש במילון.

ההנחיות בשאלון זה מכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה !

מדבקת סמל שאלון

מדבקת נבחן וסמל מוסד

חלק ראשון

שאלון 70%

חובה לכל הנבחנים

משך הבחינה: שלוש שעות

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את הטקסט שלפניכם וענו על השאלות שאחריו.

טקסט א

קבלת אחריות

מעובד עפ"י רובן יהודה, פרשת בראשית, עלוני "ערכים", ללא תאריך.

קבלת אחריות היא חובה. האדם מיוחד גם בתכונה זו משאר בעלי החיים, שכן היא מהווה את מותר האדם מן הבהמה. בריחה מאחריות משמעותה שהאדם מסרב להכיר בכך שהוא גורם מכריע ומרכזי ביצירת מציאות חייו. הוא מסרב להשלים עם העובדה שהוא אחראי למעשיו ולמעשי הכפופים לו.

עם בריאתו הניח הבורא את יציר כפיו, האדם, בגן עדן. הוא ציווה עליו שלא לאכול מפרי עץ הדעת. לאחר שעבר על הציווי והכיר בחטאו, התגלה אליו הבורא ושאל: "המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת?" (בראשית ג' י"א) אדם הראשון לא התנגד לעובדה שטעה והודה מייד בכישלונו, אלא שהתנער מן האשמה והפנה את החיצים לכיוון אחר: "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל" (שם י"ב). הודה במעשה, וכפר באחריות. הייתה זו הפעם הראשונה שכן אנוש סירב לקבל אחריות למעשיו.

דוגמה נוספת אנו מוצאים בתשובת קין, בנו של אדם הראשון, לשאלת הבורא. לאחר שכעס על כך שה' קיבל את מנחתו של הבל אחיו, ואילו את מנחתו דחה – הרג את אחיו. לשאלת הבורא: "אי הבל אחיך?" השיב קין: "השומר אחי אנכי?" (בראשית ד' ט').

שונה הייתה תשובת קין מתשובת אביו. בעוד אדם הראשון הודה בחטאו, קין התכחש לו; אדם הטיל את האחריות על חוה, וקין התחמק ממנה לחלוטין. הוא תירץ את עצמו בכך שאינו שומר אחיו, אך שניהם כיוונו לדבר אחד: הם סירבו לקבל אחריות למעשיהם.

מתברר כי עד עצם היום הזה אנשים נוטים להיעזר בשני תירוצים אלה כדי להשתמט מאחריות לתוצאות מעשיהם. התירוץ הראשון – הטלת אשמה על אחרים. השני – התחמקות מן המעשה לגמרי. שני הצדדים קיימים: אנו מדגישים את חלקם של האחרים במעשה או אנו מתכחשים אליו לחלוטין.

מדברי חכמינו עולה כי הסירוב להכיר באחריות למעשיהם הוא שהחמיר את עונשם של אדם הראשון ושל קין. אדם הראשון גרם למיתה בעולם, וקין היה נע ונד כל ימיו. הדבר בא ללמדנו שקבלת אחריות למעשים היא חובה ואף הכרח, שכן היא ממהות האדם כבעל בחירה והיא משפיעה גם על הכלל וגם על הפרט.

מעונייהם של אדם ושל קין אנו למדים שלחטא יש מחיר ושמעשי האדם הם המעצבים את עתידו. יתרה מכך – אנו לומדים גם שקבלת אחריות מתקנת את מעשי האדם ומוחקת את התוצאות השליליות שלהם.

על חשיבותה של קבלת אחריות ניתן ללמוד גם מעונשו של המלך שאול. במלחמתו בעמלק לא קיים שאול את ציווי ה' במלואו. לאחר הניצחון בקרב הותיר בחיים את אגג מלך עמלק, ואף התיר לאנשיו לבזוז מהעמלקים צאן ובקר. שמואל הנביא הוכיח אותו על כך. בתגובה השיב שאול כי את האשמה יש לתלות

30 בתְּאֻנֹת הממון של הלוחמים, אלא ששמואל סירב לקבל את הסבריו של שאול ומסר לו את גזר דינו (שמואל א' ט"ו כ"ג): "יען מאסת את דבר ה' וימאסך ה' מהיות מלך על ישראל". אף שיש צדק בדברי שאול, האחריות למעשי העם רובצת עליו כי הוא המלך, ותפקידו לאכוף על האומה את ציווי הבורא. אחריותו מוטלת לא רק על מעשיו, כי אם גם על מעשיהם של הכפופים לו.

אומנם במחשבה ראשונה נראה כי שאול נדחה ממלכותו מפני שהפר את מצוות ה', כדברי שמואל, אולם בדברי חז"ל מתבאר כי אי קבלת האחריות והטלתה על אחרים היא שגרמה לתוצאה זו. לו היה שאול המלך מקבל את האחריות למעשי בני ישראל, היה נותר על כס מלכותו אף על פי שעבר על ציווי ה'.

35 לעומת שאול, דוד המלך הודה בטעותו מייד: "חטאתי לה'..." (שמואל ב' י"ב י"ג). קבלת אחריות למעשיו ניקתה אותו מן החטא, כדברי נתן הנביא: "גם ה' העביר חטאתך..." (שם).

גם מנחם שפָּשַׁל אינו נפסל בשל כך. להפך, ייתכן שדווקא כישלונו הופך אותו לראוי יותר, שהרי כבר אמרו חז"ל (גיטין מ"ג א'): "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהם".

40 כישלון אפשר להפוך לַמְעָלָה באמצעות ההכרה בכישלון, קבלת האחריות לו ולתוצאותיו; בהתנהגות אחראית ובתיקון של שגיאות האדם מודה בכך שהוא השתמש בבחירה שניתנה לו, בחירה המבדילה אותו מבעלי החיים.

ענו על כל השאלות 1-5 שלפניכם (סך הכל 15 נקודות)

1. מהי הטענה המרכזית של כותב המאמר?

הקיפו את התשובה הנכונה ביותר. (2 נקודות)

- חובה על האדם להיזהר במעשיו ולא להאשים אחרים.
- חשוב שמנחם יקבל אחריות על מעשי הנתונים להנהגתו.
- מותר לאדם להודות בטעות ולתקן אותה.
- חובה על האדם לקבל אחריות על מעשיו גם במקרה של כישלון.

2. "האדם אחראי למעשיו ולמעשי הכפופים לו". (שורה 3)

הביאו מן המאמר דוגמה אחת לכל אחד משני החלקים שבמשפט (סה"כ שתי דוגמאות).

ציינו בכל דוגמה לאיזה חלק מודגש במשפט היא מתאימה. (3 נקודות)

3. "האדם) מסרב להכיר בכך שהוא גורם מכריע ומרכזי ביצירת מציאות חייו". (שורה 2)

א. על פי המאמר נסחו את שתי הדרכים שבאמצעותן האדם נוטה להסיר מעצמו את האחריות למעשיו.
(2 נקודות)

_____ (1)

_____ (2)

ב. על פי התשובה שעניתם בסעיף א, ציינו את הדרך שבה נעזר שאול המלך כדי לתרץ את חטאו. העתיקו את מספר הסעיף המתאים בתשובה 3א. _____ (חצי נקודה)

ג. העתיקו מן המאמר משפט המוכיח את קביעתכם בסעיף ב. (חצי נקודה)

4. הכותב מזכיר במאמר את שאול המלך ואת דוד המלך.

א. השוו את יחסם אל המעשה שעשו על פי התבחינים של קבלת האחריות ושל תגובת ה' אליהם.
(3 נקודות)

ב. כיצד מוכיח הכותב שדוד המלך לא נענש? (1 נקודה)

(1) הכותב מביא דוגמה

(2) הכותב עורך השוואה

(3) הכותב מביא ראיה

(4) הכותב משתמש בהקבלה

_____ הוכיחו את קביעתכם.

5. בספר יהושע מסופר על עכן שמעל בחרם ולקח משלל יריחו. מייד לאחר מכן, במלחמת העי, עם ישראל נכשל ונהרגו ממנו שלושים ושישה אנשים. יהושע מפיל גורל ומגלה מי אשם במפלת ישראל.

לפניכם קטע ממדרש רבה, ובו מובאת תגובת עכן לאחר שעלה בגורל.

קראו את הקטע וענו על השאלות שאחריו :

"כיוון שראה עכן כך (את מפלת ישראל), אמר בלבו : כל המקיים נפש אחת מישראל,

כאילו קיים עולם מלא. ואני, על ידי נהרגו אנשים מישראל. אני חוטא ומחטיא!

מוטב אני אודה לפני הקב"ה ולפני יהושע, ואל תבוא תקלה על ידי".

(מדרש רבה במדבר כ"ג)

א. מדוע החליט עכן להודות בחטאו? (1 נקודה)

ב. לפניכם דמויות שהוזכרו בקטע:

אדם הראשון, קין, דוד המלך

(1) **הקיפו** את הדמות שתגובתה לחשיפת החטא זהה לתגובת עכן. (1 נקודה)

(2) **כתבו** את הצד הדומה בתגובותיהם. (1 נקודה)

טקסט ב

אחריות

מעובד עפ"י מלכה וגנר, **לחיות את עצמנו**, הוצאת פלדהיים, 2009.

יצירתיות, מעוף, מרץ והתלהבות הן תכונות המסייעות לבני אדם לפעול, לפתח ולבנות עולם. אולם לא די באלה: לפני הכול חשובה מידת האחריות – הכרה במחויבות והיכולת לעמוד בה. המחויבות המניעה את האדם עשויה להיות חיצונית – כזו שהטילו עליו אחרים, או פנימית – כזו שקיבל עליו האדם ביוזמתו.

אחריות היא כוח המניע בני אדם לקבל עליהם משימות או לבצע את שהוטל עליהם. בקהילות ובחברות שונות פרנסי הציבור ועסקניו הם בדרך כלל אנשים אכפתיים הקשובים לצורכי הזולת ומקבלים על עצמם אחריות לפעול למענו. בזכותם מופעלים פרויקטים עתירי מעש, ומנוהלות מערכות מורכבות בחינוך ובקהילה. אנשים אחראים אלו נוטלים על שכמם עולו של עולם ובניינו.

אחריות מקורה בתחושה פנימית. לעיתים היא מכוונת לעשייה, ולעיתים היא מכתובה דווקא הימנעות מפעולה או שתיקה. אם אחראית לא תשרוך את שרוכי הנעליים של ילדה אם הוא מסוגל לשרוך אותם בעצמו. אדם אחראי ישמור על איפוק, לא ידליף מידע ולא יגלה סודות המגיעים לאוזניו למרות הדחף לעשות זאת.

אין ספק כי יש אנשים החושבים שאחריות היא תכונה מולדת, אך מחשבה זו היא טעות: אחריות היא מידה שאפשר לרכוש. אכן, כדי לפתח אותה יש צורך במודלים נכונים. לילד שהתחנך בסביבת אנשים שמקבלים עליהם אחריות יש סיכוי להפנים את התכונה ולהפוך למבוגר אחראי. אולם לא די לצפות באנשים האחראים שבסביבה, צריך גם להתנסות בקבלת תפקידים ובביצועם. על ההורים להאמין ביכולות של הילד ולאפשר לו התנסויות בהתאם לגילו. כמו כן חשוב להחמיא לו ולשבח את ביצועיו כדי לחזק את ביטחונו העצמי. ביטחון עצמי הוא תכונה חשובה ביותר, כי מי שמאמין ביכולתו לא יחשוש להסתכן ויקבל עליו אחריות בתחומים שונים. לעומתו אדם שאינו מאמין בכוחותיו עלול להימנע מעשייה מחשש שלא יעמוד במשימה.

קבלת אחריות אינה מסתכמת בנכונות לקבל משימות ולבצען. להיות אחראי משמעו גם לעמוד באומץ מאחורי ביצוע שכשל ולא להטיל את האשמה על אחרים. וכך מסביר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל: גדלותו של האדם נמדדת לפי מידת האחריות שמקבל על עצמו. מידת המלכות היא אחריות. יהודה זכה במלכות בזכות האחריות שגילה למעשיו. הוא לא תלה את האשם באחרים, אלא הודה ואמר על תמר כלתו: "צדקה

25 ממני" (בראשית ל"ח כ"ו). ואילו שאול המלך הפסיד את המלוכה לאחר המלחמה בעמלק, משום שבמקום להודות בטעותו הוא אמר לשמואל הנביא: "חמל העם..." (שמואל א' ט"ו ט"ו), הוא האשים את העם.

30 הנטייה להתנער מאחריות ולהטיל אותה על הזולת מביאה רבים לתלות את חסרונותיהם בחינוך שקיבלו. "אני מאחר משום שאצלנו בבית מעולם לא הקפידו לשמור על הזמנים", כך יגיד מאחר כרוני בניסיון להצדיק את איחורו. האשמה כזו מַפְנֶה כוחות נחוצים לאפיקי סרק. אם משקיעים אנרגיות בחיפוש אשמים, לא נותרים כוחות לשיפור עצמי. מוטב לו למאחר לקבל אחריות לאיחוריו ולנסות לשנות את ההרגל השלילי שדבק בו מימי ילדותו. אומנם יש להכיר בחשיבות החינוך, אך אין לתלות בו את כל האשמה להתנהגות שלילית. יש לאדם בחירה חופשית, שהרי גם ילדים המתחנכים באותו הבית יכולים להיות שונים זה מזה בהתנהגותם. האדם הבוחר הוא אחראי למעשיו ויקבל את התגמול בהתאם: שכר או עונש.

35 האחריות היא תכונת יסוד שבעזרתה אדם בונה את עולמו האישי והבינאישי. כאשר אדם אחראי לדיבורו, למעשיו ולרגשותיו הוא מעצים את אישיותו ומשלים אותה, וכשהוא מקבל על עצמו אחריות לבצע תפקידים כמיטב יכולתו הוא מיטיב עם הסובבים אותו ותורם לבניית העולם.

שאלות (15 נקודות)

ענו על כל השאלות 6-9 שלפניכם. (סך הכל 11 נקודות)

6. על פי כותבת המאמר **אחריות היא תכונה נרכשת**.

א. על פי המאמר מנו שניים מן האמצעים המסייעים לפתח את האחריות האישית. (2 נקודות)

ב. העתיקו משורות 12–19 את טענת המתנגדים לטענה שבפתיח לשאלה 6. (2 נקודות)

7. **מאחר כרוני: "אני מאחר משום שאצלנו בבית מעולם לא הקפידו לשמור על הזמנים"**. (שורה 27)

א. מהו הרעיון שמשפט זה מדגים? (1 נקודה)

ב. העתיקו מהמאמר (שורות 26–32) משפט המשמש הוכחה שהתירוף של המאחר הכרוני אינו מתקבל. (2 נקודות)

8. **קבלת אחריות מובילה לתגובות הנוגדות זו את זו**.

לפניכם שתי מובאות מדברי חז"ל.

- "במקום שאין אנשים השתדל להיות איש" (אבות ב').
- "שב ואל תעשה עדיף" (עירובין ק').

א. בחרו באחת המובאות וכתבו באיזו שורה, לדעתכם, יכולה הכותבת לשבץ אותה במאמר. נמקו. (2 נקודות)

ב. הסבירו את המובאה שבחרתם. בהסבר התייחסו לנושא האחריות ברוח הדברים שבמאמר. (1 נקודה)

9. מה פירוש הביטוי "**אפיקי סרק**" בשורה 28? (1 נקודה)

- מטרות שונות
- שם של מקום
- כיוונים לא חשובים
- בעיות חדשות

ענו על שאלה 10 על פי שני המאמרים. (4 נקודות)

10. "(האדם) מקבל על עצמו אחריות... כמיטב יכולתו... ותורם לבניית העולם" (מאמר ב, שורות 34–35).

א. ענו על פי מאמר ב': כיצד האחריות תורמת לבניית העולם? (2 נקודות)

ב. ענו על פי מאמר א': באיזה מקרה הייתה תרומה לעולם אילו נקטו אחריות, ומה הייתה עשויה להיות התרומה? (2 נקודות)

סיכום ממוג (20 נקודות)

ענו על שאלה 11.

11. בית הספר שאתם לומדים בו עורך יום עיון למדריכי קייטנות קיץ. הנהלת בית הספר ביקשה מכם להעביר

ביום זה הרצאה בנושא האחריות.

לקראת ההרצאה כתבו סקירה על חשיבות האחריות ועל הביטוי שלה בחיי האדם. בכתיבתכם

התבססו על טקסט א ועל טקסט ב.

הקפידו על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה).

כתבו בהיקף של כ-150 מילים.

את הסיכום כתבו בעמוד 11. (תוכלו להשתמש בעמודים 9–10 לכתובת טיוטה).

טיוטה

[illegible]

[illegible]

פרק שני – תחביר (20 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 12–16 (לכל שאלה – 5 נקודות).

12. א. לפניכם משפט.

ההכרה במחויבויות של האדם מניעה אותו לפעולה וגורמת לו למלא את תפקידו בכל תחומי החיים.

ציינו את התפקיד התחבירי (נושא / נושא / משלים שם / משלים פועל) של המילים המסומנות בקו.

ההכרה _____ מניעה _____ לפעולה _____ החיים _____

ב. לפניכם משפט.

הורים הדואגים לילדיהם למסגרת לימודים טובה מקבלים אחריות על חינוכם.

כתבו את המשפט מחדש. התחילו את המשפט כך :

כיוון ש _____

13. לפניכם ידיעה שנשלחה לתושבי השכונה.

מנהל מחלקת תברואה בעירייה פנה אל התושבים וקרא להם להצטרף למבצע ניקיון.

הוא הסביר להם ששמירה על הניקיון בגינות הציבוריות באזורם תתרום לתחושת שייכות

ותחנך את ילדיהם לאחריות ציבורית ולדאגה לשכנים שלהם.

כתבו את הדברים בדיבור ישיר, כפי שכתב מנהל מחלקת התברואה לתושבים בשכונה. התחילו את הפנייה של המנהל כך :

”תושבי השכונה, אני קורא לכם להצטרף למבצע ניקיון. _____

.” _____

14. א. לפניכם שני משפטים. הקיפו את מילת הקישור המתאימה בכל משפט.

(1) ארגון חסד מחלק בבתי חולים חלות ויין לכבוד שבת מפני ש / כדי ש / אף על פי ש בעם ישראל

דואגים לכל יהודי.

(2) אדם מחזיר חוב שלוה מחברו מייד בהגיע זמן הפירעון אף על פי ש / כמו ש / אם הוא אדם הגון.

ב. בכל אחד מן המשפטים בקטע שלפניכם השלימו את מילת הקישור המתאימה מן הרשימה:

אבל, בעקבות זאת, כדי, גם אם, כי

יש אנשים שכאשר מעירים להם על טעויותיהם הם נוטים לכעוס, _____ קל להם יותר להאשים
אחרים מאשר לשנות את החשיבה של עצמם; _____ למעשה עליהם לבדוק בעצמם מדוע העירו
להם _____ שיצליחו לשפר את התנהגותם.

15. א. לפניכם פתיח של משפט. **הקיפו** את ההשלמה המתאימה ביותר.

אנשים אחראים מקבלים על עצמם תפקידים רבים...

- כי הם אינם פנויים לבצע שום תפקיד.
- משום שאין להם פנאי לבצע תפקידים רבים.
- כי הם רוצים לבצע אותם באופן לא אחראי.
- למרות זאת הם מצליחים לבצע את המוטל עליהם היטב.

ב. לפניכם שני משפטים. בכל משפט **הקיפו** את המילה המתאימה מבין המילים המודגשות.

- (1) קבוצת מנהלים השתתפה בסדנאות **מקצועיות** / **מקצועיים** לניהול מיטבי.
- (2) הרצון לעמוד בכל המטלות **גורמות** / **גורם** לניצול זמן מרבי.

ג. לפניכם משפט.

קבלת תפקידים אחראיים דורשת ידע וניסיון.

כיצד אפשר להבין את הצירוף **קבלת תפקידים אחראיים**? סמנו את המשפט הנכון.

- האחראים מקבלים תפקידים.
- קבלה של תפקידים אחראיים.
- התפקידים של מקבלים אחראים.
- הקבלה לתפקידים אחראיים.

16. א. לפניכם שני משפטים, ובכל אחד מהם חסר צירוף סמיכות.

השלימו במקומות הריקים את צירופי הסמיכות החסרים על פי המילים שבסוגריים.

- (1) תלמידים הלומדים בכיתה אחת שותפים ב _____ (תחומים + אחריות)
- רבים כגון: ניקיון הכיתה, שמירה על ציוד והספקים בלמידה.
- (2) אדם המרגיש (תחושה + אחריות) _____ יבדוק סביבו מה נחוץ לעשות ויעשה.

ב. לפניכם שלושה משפטים, ובהם מילת הקישור "**כי**". קראו אותם וענו על השאלות שאחריהם.

- ילדים המרגישים **כי** הוריהם מכבדים את מוריהם יגדלו להיות הורים מכבדים.
- בית הספר מִזְמֵן הורים לימי מפגש, **כי** הקשר עם המורים חשוב.
- ההנהלה הסבירה להורים **כי** עליהם לגבות את כללי בית הספר.

(1) **הקיפו** את המשפט שבו אפשר להחליף את מילת הקישור "**כי**" במילת הקישור "**מפני ש**".

(2) איזו מילת קישור יכולה להחליף את המילה "**כי**" בשני המשפטים האחרים?

הקיפו את הצורה הנכונה.

אשר, ש, משום ש, כש

פרק שלישי – הפועל, השם ומילות היחס (30 נקודות)

בפרק זה שני חלקים:

חלק I : שאלת חובה – שאלה 17 (6 נקודות)

חלק II : שאלות בחירה – 18–22 (24 נקודות)

חלק I: שם המספר – שאלת חובה (6 נקודות)

ענו על שאלה 17.

17. א. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם כתבו את המספר המודגש במילים.

משרד הקליטה ערך כנס שנקרא "לשון לעולים", הם הזמינו **362**

_____ תלמידים עולים חדשים ומינו **23** _____

מהם להיות אחראים על הסדר. למעשה הגיעו **357** _____ תלמידים ונותרו **5**

_____ כיסאות ריקים ו-**10** _____ ערכות ללמידה עצמית.

ב. הקיפו את הצורה הנכונה של שם המספר בכל אחד מן המשפטים שלפניכם.

• בקורס להנחיית הורים השתתפו **עשרים וחמישה** / **עשרים וחמש** אימהות.

• המפגש **השבע** / **השביעי** / **השביעית** עסק בדרכים להקנות אחריות לילדים.

חלק II: הפועל, השם ומילות היחס (24 נקודות)

בחלק זה ענו על ארבע מן השאלות 18–22 (לכל שאלה – 6 נקודות).

18. לפניכם שלושה משפטים א–ג, ובהם פועל מודגש. אחרי כל אחד מהם יש שני סעיפים, (1) ו-(2). ענו על כל הסעיפים. בכל סעיף השלימו את התשובה.

א. קבלת אחריות אינה מְסַתְּכֶמֶת רק בנכונות לקבל משימות ולבצע אותן.

(1) השורש של המילה מְסַתְּכֶמֶת הוא _____.

(2) השלימו את המשפט שלפניכם בעזרת שם מאותו השורש:

לפני המבחן כדאי לחזור על החומר מתוך ה _____, כי הוא מכיל את עיקרי הדברים.

ב. בסיום השיעור התלמיד שָׁם לב לחוטי החשמל המפוזרים והחזיר את הציוד למקום.

(1) השורש של המילה שָׁם הוא _____.

(2) השלימו את המשפט שלפניכם בעזרת שם מאותו השורש.

בסיום השיעור חילק המורה דף ובו _____ לתרגול לכל תלמיד.

ג. כאשר אדם רואה את חברו חוטא, מצווה לְהוֹכִיחַ אותו כדי שיוכל לתקן את מעשיו.

(1) השורש של המילה לְהוֹכִיחַ הוא _____.

(2) השלימו את המשפט שלפניכם בעזרת שם מאותו השורש.

כאשר אדם מקיים מצוות _____ עליו לדבר עם חברו בנחת.

19. א. כתבו בכל מקום ריק שם פועל המתאים למשפט לפי השורש שבסוגריים.

עם ישראל ערבים זה לזה, ולכן כל יהודי צריך (ר-ג-ש) _____ שבמעשיו הוא יכול להכריע

את העולם לכף זכות או חלילה לכף חובה. כדי לא (נ-ז-ק) _____ לסביבה עליו (ב-ו-ן)

מה יהיו תוצאות מעשיו ו(פ-ע-ל) _____ בהתאם.

ב. לפניכם שני משפטים ובהם פעלים מודגשים. בכל משפט הקיפו את הפועל המתאים למשפט.

• קיום עם ישראל דְּרוֹשׁ / מִתְּנֶה / מְבַקֵּשׁ בערבות שיחוש כל אחד כלפי רעהו.

• האחריות לשמירת העולם מנוקם מוֹטְלָה / מְדַבֵּרֶת / נִמְסָרֶת על האדם שלא יקלקל.

20. א. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם הקיפו את מילת היחס המתאימה לתוכן של המשפט.

(1) אם משקיעים אנרגיה עם / ב / בלי האשמת הסביבה לא נותרים כוחות לשיפור עצמי.

(2) חינוך לאחריות מוביל את האדם להתגבר נגד / על / אל רצונותיו ולא להיכנע להם.

(3) מינוי אדם לתפקיד מְפַתֵּחַ בו מן / על / את חוש האחריות שלו.

(4) אדם אכפתי ער וקשוב ל / אל / על אנשים סביבו ומתעניין אם הם צריכים עזרה.

ב. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם כתבו את מילת היחס שבסוגריים בהטיית הגוף הנכונה.

(1) מנהלים של עסק מצליח לא תמיד יודעים להודות כי העובדים שלהם אחראים לכך,

ו(בלעדיו) _____ לא היו מגיעים למקום שהגיעו.

(2) כאשר אדם מספר לחברו את סודותיו, חבר טוב לא ידבר (על) _____ עם אחרים.

21. א. לפניכם שלושה משפטים ובהם מילה מודגשת.

— עמידה בזמנים היא תנאי **יסודי** להצלחה במילוי משימות.

— חינוך **חברתי** מפתח התחשבות באנשים ובסביבה.

— כישלון במילוי תפקיד הוא לימוד **משמעותי** לעתיד.

מהו המשותף למילים המודגשות? **הקיפו** את התשובה הנכונה.

• כולן שמות עצם.

• כולן מציינות מקצוע.

• כולן שמות תואר.

• כולן מציינות הקטנה.

ב. לפניכם שני משפטים, (1) ר(2), ובכל אחד מהם מילה מודגשת.

(1) סיימתי את **חלקי** במטלה.

(2) הנוסע קיבל מענה **חלקי** על שאלתו.

באיזה מן המשפטים משמעות המילה המודגשת היא **החלק שלי**?

כתבו את מספר המשפט: _____

ג. לפניכם ארבע מילים: טֵיס, טַבַּח, יִרְקוֹן, קֶטֶר

(1) איזו מילה יוצאת דופן מבחינת המשמעות? _____

(2) מהי משמעות המשקל של שלוש המילים האחרות? _____

22. לפניכם רשימה של שמונה שמות, ובכל אחד מהם הצורן הסופי **ִית**.

קִשִּׁית, דְּבוּרִית, מַפִּית, יְדִית, עֵינִית, פְּחִית, מְלוּנִית, שְׁקִית

(1) מיינו את השמות לשתי קבוצות על פי משמעות הצורן הסופי **ִית**.

(2) ציינו בראש כל קבוצה את המשמעות המשותפת של הצורן הסופי.

משמעות א'	משמעות ב'

חלק שני

פרק ד

שאלון 30%

לנבחנים

ללא הערכה בית ספרית

משך הבחינה: שעה וחצי

קראו את הטקסט שלפניכם, וענו על השאלות שאחריו.

גלו אחריות!

מעובד עפ"י חדשאי ר' (תשנ"ו). "השתדל היות איש", יתד נאמן, גיליון 369 עמ' 4.

פעמים רבות נשמעת הטענה כי חוסר האחריות של בני דורנו בכבישים הוא אחד הגורמים השכיחים לתאונות. נהגים נוסעים במהירות מופרזת או נוהגים בחוסר ערנות, ואינם נוטים לעצור או להתחשב בהולכי הרגל. הם מניחים שהללו יהיו זהירים מצידם. הבעיה היא, שהם אינם כוללים בחשבון שגם הולכי הרגל (או הנהגים האחרים) סבורים כמותם, ומצפים מהם לגלות אחריות.

5

גם בתחומים אחרים יש נטייה כמעט טבעית להתנער מאחריות, ולפעמים לחשוב שהדבר אינו נוגע לנו כלל.

אישה סיפרה שהפנסים ברחוב שבו היא מתגוררת לא האירו, והיא פחדה לשלוח את ילדיה לתפילת ערבית. אומנם בעבר היו כמה פעמים שהפנסים יצאו מכלל פעולה, אך העניין סודר לאחר זמן קצר. באותה הפעם המצב נמשך כמה ימים, והמצב היה בלתי נסבל!

10

"מדוע לא התקשרת למוקד של העירייה המטפל במקרה כזה?" נשאלה. "האם זה התפקיד שלי?!" תמחה האישה, "לשם מה יש פקחים בעירייה?"

לאחר מכן התברר, שבכל פעם שהייתה בעיה עם הפנסים, אחד השכנים דאג ליידע את העירייה על כך, אך אותו השכן עבר דירה. כנראה הרעיון הפשוט הזה, ליידע את העירייה בדבר הפנסים המקולקלים, לא עלה בדעתו של איש מן הדיירים האחרים.

15

כך גם בתחום נותני השירות. יש, לצערנו, עובדים רבים המתחמקים מכל אחריות ומבקשים להקל מעליהם את הנטל עד כמה שאפשר. ניתן להיתקל בהם במשרדים ובעצם בכל תחומי המשק. לפעמים מדובר בעניין הדורש טיפול מיידי או תשומת לב קלה, העשויים לחסוך אחר כך טרחה רבה. למרות זאת אותם העובדים אינם מתאמצים כי נוח להם להשאיר את המלאכה לעובדים המסורים המגלים תמיד אחריות.

20

חוסר האחריות אינו מתבטא רק בהימנעות מעשייה. לעיתים הוא מתבטא בעשייה פזיזה ובלתי מחושבת. לדוגמה, אדם מתבקש לחתום על ערבות להלוואה. אנשים כנראה אינם מודעים לעובדה שחתימתם היא עניין מחייב ואחראי. הם חותמים על ערבות, וכאשר באים אליהם לגבות את החוב שלא שולם מסיבה כלשהי – הם מנסים להתחמק (ובמקרים חמורים יותר, אף להתכחש) ולהתעלם... כאשר בעל החוב לוחץ,

25

הם מזדרזים להטיל את האחריות על הערבים הנוספים! האם כל החותמים על ערבות יודעים מה פירושה של חתימתם זו?

30 מספרים על אחד מגדולי ישראל שהתבקש להיות ערב להלוואה – וסירב! שאל אותו הלווה: "הרי בפעם הקודמת הסכים הרב לחתום על אותו סכום, ומה נשתנה הפעם?" ענה הרב: "בפעם הקודמת היה לי סכום זה בביתי, כך שיכולתי להיות ערב בלב שלם. אך עתה אין לי הסכום, וכיצד אוכל לערוב לסכום שאין לי שום כיסוי עבורו לעת הצורך?"

35 האחריות האישית והאחריות כלפי הכלל שלובות זו בזו. מנקודת מבטה של היהדות, הערבות ההדדית בעם ישראל היא אחת מאבני היסוד שלו, שכתוב: "כל ישראל ערבים זה לזה" (ספרא, בחקותי פרק ז ה). כאשר חטא עכן, סבל כל עם ישראל. חז"ל מלמדים אותנו, שגורלו של עם ישראל נחרץ לא רק לפי מצבו הפרטי של כל אחד ואחד, אלא גם על פי המאָזְנִים הכלליים. כאשר חלילה מגיעות צרות על העם, גם הצדיקים והחסידים 40 סובלים. זאת בגלל הערבות ההדדית. לחלופין, יהודי המקיים תורה ומצוות במסירות מקרין אור על סביבותיו, משפיע על החוטא ומשנה את המאָזְנִים הכללי לטובה. לכל יהודי יש אחריות על מצב העם בכללותו, ומכאן גילוי האחריות הגדולה מצד שומרי תורה ומצוות על גורלו של החלק המשתמט מאחריותו כלפי בורא עולם וגם כלפי העם בכלל. הערבות מחייבת כל יהודי להתעניין גם במצבו של הזולת ולגלות אחריות כלפיו. כל המצוות שבין אדם לחברו בכלל ומצוות החסד בפרט אינן יכולות להתקיים ללא הרגשת 45 הערבות כלפי הזולת. אם אדם לא יפקח את עיניו סביבו מתוך תחושת אחריות – הוא לא יוכל לקיים את חובתו כיהודי.

הבנת הנקרא (25 נקודות)

ענו על כל השאלות 1 – 5 שלפניכם. (לכל שאלה – 5 נקודות)

1. בתחילת המאמר הכותב מביא כמה דוגמאות לנטייה הקיימת אצל אנשים רבים.

א. הסבירו במילים משלכם מהי נטייה זו. (2 נקודות)

ב. כתבו מהי עמדת הכותב לגבי נטייה זו. הוכיחו את קביעתכם על פי שורות 17–20.

(3 נקודות)

2. "היו כמה פעמים שהפנסים יצאו מכלל פעולה, אך העניין סודר לאחר זמן קצר".
(שורה 9)

לדעת הכותב מי אחראי על תיקון פנסי הרחוב? נמקו. (5 נקודות)

3. מובא בספר החינוך (מצווה רל"ה): "להוכיח אחד מישראל שאינו מתנהג כשורה, בין בדברים שבין אדם לחברו או בין אדם למקום, שנאמר (ויקרא יט יז): 'הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא'".

כתבו מהו הטעם למצוות תוכחה. התבססו בתשובתכם על שורות 36–42 במאמר.

(5 נקודות)

4. **בכותרת מופיעה פנייה: גלו אחריות!**

ענו על פי פסקת הסיום:

א. למי פונה הכותב במילים: "גלו אחריות!"? (2 נקודות)

ב. איזה חלק ממצוות ה' בא לידי ביטוי באחריות זו? (3 נקודות)

5. הרמב"ם בהלכות תשובה כותב: "לפיכך צריך כל אדם שיראה את עצמו כל השנה כולה כאילו חציו זכאי וחציו חייב, וכן כל העולם חציו זכאי וחציו חייב... עשה מצוה אחת, הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה" (פרק שלישי הלכה ד').

א. נסחו בלשונכם את הרעיון שבדברי הרמב"ם. (3 נקודות)

ב. העתיקו מהמאמר משפט המבטא את הרעיון שכתבתם בסעיף א'. (2 נקודות)

הבעה (25 נקודות)

ענו על שאלה 6.

6. כתבו חיבור בהיקף של כ-150–200 מילים על אחד מן הנושאים: **א** או **ב**.

א. דוגמה אישית היא אחד הביטויים של קבלת אחריות. אדם האחראי למעשיו צריך לשמש דוגמה אישית עבור סביבתו.

הסבירו קביעה זאת והוכיחו אותה. בססו את תשובתכם על דוגמאות.

או

ב. "בגללי קרה הכול", "כיצד יצליחו כולם להגיע בזמן?"

משפטים כגון אלו נשמעים לעיתים קרובות.

בשונה מקבלת אחריות מאוזנת, יש הנוטים לקבל על עצמם יתר אחריות.

תארו נטייה זו, הביעו דעתכם על תוצאותיה ובססו אותה על דוגמאות מן החיים.

שימו לב: כתבו את החיבור בעמוד הבא (לכתיבת טיוטה תוכלו להיעזר בעמוד זה ובעמודים שבסוף השאלון).

טיוטה

[illegible]

תחביר ומערכת הצורות (50 נקודות)

בפרק זה עליכם לענות על שלוש שאלות :

ענו על שאלה 7 (חובה) (20 נקודות) ועל שתיים מן השאלות 8–10 (30 נקודות).

7.

א. במשפט שלפניכם סדר המילים מבולבל. סדרו את המילים מחדש וכתבו משפט תקין והגיוני :

בתפקיד / חייב / אדם / על אחרים / אחריותו / במעשיו / עקב / להיזהר (8 נקודות)

_____ אדם

ב. השלימו את המילים החסרות בקטע. בחרו אותן מן הרשימה שלפניכם : (4 נקודות)

אם, אך, כדי, וגם, או

במקרה שאתם טועים, יש כמה דרכים לתקן את הטעות, _____ חשוב לעשות

זאת. אפשר לבקש סליחה _____ מדובר באדם אחר שנפגע מכם _____

להסביר את הסיבה לטעות. דרך נוספת ופשוטה היא ללמוד את הלך הפעם

הבאה _____ שלא להיכשל שוב. העיקר, קבלו אחריות על הטעות שעשיתם.

ג. לפניכם קטע. הקיפו את הצורה המתאימה ביותר מבין המילים המודגשות.

(5 נקודות)

יוסף יצא אל יום הלימודים הָאֶרְדִּי / הָאֶרְכִּים כשהארנק חוּם / הַחוּם בכיסו.

בהיותו באוטובוס הוא לא שם לב, והארנק נפל מכיסו. בצוהריים סיפר לאימו :

"איבדתי את הָאֶרְנֶק / אֶרְנֶק". אמרה לו אימו : "זה יכול לקרות, אולם כעת עליך

לחשוב על פְּתִירוֹן / הַפְּתִירוֹן הולם". יוסף חשב והחליט כי יתקשר לחברת האוטובוס

שבו נסע, לבקש שתושב לו אֶבְדָּה / הָאֶבְדָּה. כך האם לימדה את בנה להיות אחראי

לחפציו.

ד. לפניכם פתיחה של משפט :

בדרך כלל האדם צריך לקבל אחריות על טעויותיו ולתקן אותן, אולם...

הקיפו את ההשלמה המתאימה ביותר למשפט : (3 נקודות)

- לעיתים הוא צריך להודות בטעות.
- לעיתים הוא לא יוכל להחזיר את המצב לקדמותו.
- לעיתים הוא מבין שזוהי אחריותו.
- לעיתים הוא צריך לקבל אחריות על טעויות של אחרים.

ענו על שתיים מן השאלות 8–10. (15 נקודות לכל שאלה)

8.

א. לפניכם חמישה סעיפים א–ה. בכל סעיף השלימו את הפועל החסר על פי השורש של הפועל המודגש. (5 נקודות)

(1) תלמידי חינוך מיוחד **הַמְשִׁלְבִים** בכיתות רגילות זכאים לטיפולים שונים.

תרפיה בגינון היא שיטת טיפול רגשי ה _____ עבודה בגינה עם שיחות להעצמה.

(2) הצמחים דורשים **שְׁיִטְפָלוּ** בהם במסירות כדי שיגדלו, וילד שאכן _____ בהם כך גדל אף הוא.

(3) ילדים שחוו טראומה צריכים **לְהִרְגֵעַ**, השהייה בטבע _____ אותם ומעניקה להם שלוה.

(4) יכולות פיזיות רבות **מְתַפְתְּחוֹת** בזכות העבודה בגינה, ובנוסף גם ליבו של הילד _____ תוך כדי העבודה.

(5) חוויית ההצלחה של הילד כאשר **צוֹמַחַת** עגבנייה, למשל, גורמת לו לחכות בשמחה ש _____ צמחים נוספים.

ב. לפניכם שני משפטים. בכל אחד מהם מודגש צירוף מילים.

כתבו את צורת הרבים של כל אחד מן הצירופים המודגשים. (2 נקודות)

- על **לִינָה הַכְּתָה** נתלה שלט : "אם אין אני לי מי לי". _____
- חשיבה חיובית היא **כְּלִי בְּסִיסָי** ברכישת אחריות. _____

ג. לפניכם שני משפטים. בכל אחד מהם מודגש צירוף מילים.

כתבו את צורת ה**יחיד** של כל אחד מן הצירופים המודגשים. (2 נקודות)

- יש **אַרְצוֹת רְחוֹקוֹת** שבהן הלמידה מתבצעת באמצעות כללים נוקשים. _____
- צריך להבחין בין כללים נוקשים לבין **גְּבוּלוֹת בְּרוּרִים**. _____

ד. לפניכם רשימת מילים:

נִכְבְּדוֹת, חֶסֶד, בְּרִיאוֹת, הִתְמַסְרוֹת, הַשְׁקָעָה, מְנַהִיגוֹת

ה. מיינו את המילים בטבלה על פי הדרך שבה הן נוצרו: (6 נקודות)

שורש ומשקל	בסיס וצורך סופי

9.

א. לפניכם חמישה סעיפים, א–ה. בכל סעיף השלימו את שם הפועל החסר, על פי השורש של המילה המודגשת (10 נקודות).

(1) אחד הגורמים לתאונות היא **נְסִיעָה** במהירות מופרזת. אסור _____ מעל המהירות המותרת!

(2) יש עובדים ה**מְתַחַמְּקִים** מאחריות ופוגעים במקום העבודה, אך למעשה לא ראוי _____ מאחריות.

(3) יהודי המקיים תורה ומצוות במסירות, **מְקַרֵּין** אור סביבותיו. האור שלו יכול _____ גם למרחקים.

(4) גדולי ישראל **דוֹרְשִׁים** מעצמם לפני שבאים _____ מאחרים.

(5) האדם **קָבֵל** תפקיד מיוחד בחייו ואותו עליו למלא, אם מילא אותו יזכה _____ שכר מושלם לעולם הבא.

ב. לפניכם שני משפטים. (5 נקודות)

- יהודי שמרגיש ערבות הדדית, המידות הטובות שלו, ה**סְבִלְנוּת** שֶׁלוֹ, החסד והנתינה, יעידו גם על יְרֵאָתוֹ הגדולה.
- צדיקים אמיתיים פעמים רבות מצניעים את מַעֲלֹתֵיהֶם.

(1) כתבו את המילה יְרֵאָתוֹ בשתי מילים _____ (1 נקודה)

(2) כתבו את המילה מַעֲלֹתֵיהֶם בשתי מילים _____

(2 נקודות)

(3) כתבו את המילים ה**סְבִלְנוּת** שֶׁלוֹ במילה אחת _____ (2 נקודות)

10.

א. לפניכם המלצות לשיפור השמירה על הסדר בחפצכם. בשלוש מן ההוראות חסרה מילת היחס **אֶת**. הקיפו רק את המשפטים שמילת היחס **אֶת** חסרה בהם. (10 נקודות)

- (1) מדי שבוע ביום קבוע השליכו לפח ניירת או חפץ אחר מיותר.
- (2) אל תמלאו את הבית בחפצי נוי, כי הם מצמצמים המרחב.
- (3) כשאתם חוזרים הביתה, הניחו מייד התיק במקום.
- (4) מיד בסיום השתייה, פנו את הכוס ונקו השולחן.
- (5) השמירה על הסדר והחפצים האישיים היא חלק מהאחריות שיש לאדם על חייו.

ב. לפניכם שלושה משפטים, ובכל אחד מהם אפשרויות מודגשות להשלמת המשפט.

הקיפו את האפשרות המתאימה בכל אחד מהם. (5 נקודות)

(1) כשילד **עוֹמֵד** / **נֶעֱמָד** בזמנים הוא נוטל בכך אחריות על לימודיו, על פעולותיו ועל סדר יומו. (1 נקודה)

(2) את אחי הקטן אני **אֶזְהִיר** / **יְזַהֵיר** לבל יחצה את הכביש בעצמו. (2 נקודות)

(3) השתתפות בהכנות לקראת שבת קודש **מַעֲנִיקָה** / **מַעֲנִיקָה** תחושת אחריות שיש בה שמחה. (2 נקודות)

בהצלחה!

[illegible]